

พรมแดน - แผนที่ “ไท - ไทย”

พรมแดนของภาษา “ไท”*

ความรู้เกี่ยวกับคนไท - ไทย ก่อรูปขึ้นผ่านพรมแดนความรู้ที่หลากหลาย ผู้คนอาศัยกฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันในการบอกว่าใครอยู่ร่วมกลุ่มเดียวกัน และใครเป็นสมาชิกของอีกกลุ่มหนึ่ง ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารก็เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างพรมแดนของความเป็น “ไท” กลุ่มต่างๆขึ้นมา ทั้งโดยความรู้ของผู้เป็นเจ้าของภาษาเอง และโดยผ่านองค์ความรู้ของศาสตร์ว่าด้วยภาษา

ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ และภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการสร้างคำจำกัดความของความเป็น “ไท” ควบคู่ไปกับการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับ “ไท” ในมิติทางประวัติศาสตร์ และสังคมวัฒนธรรม

อย่างไรก็ดี แม้ว่าข้อเขียนทางมานุษยวิทยา และบันทึกของหมอสอนศาสนาจำนวนไม่น้อย จะอ้างอิงถึงกลุ่มคน “ไท” นอกราชอาณาจักรไทย ไม่ว่าจะเป็นชาน (Shan) ในพม่า นุง (Nung) ทางตอนเหนือของเวียดนาม หรือลื้อ (Lue) ในเขตยูนนาน ของประเทศจีน มาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่ก็ล้วนอาศัยหลักฐานข้อมูลทางภาษาศาสตร์อย่างจำกัด จวบจนกระทั่งกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 นี้เอง ที่ผลงานของนักภาษาศาสตร์จำนวนมาก ได้อาศัยข้อมูลภาคสนาม ทั้งภายในอาณาบริเวณของรัฐไทยและจากเขตแดนที่กว้างไกลออกไป

จำนวนที่เพิ่มขึ้นของคนแปลกหน้าผู้เดินทางไปเยี่ยมเยือนถิ่นไทในดินแดนต่างๆ ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงหลักๆในองค์ความรู้เกี่ยวกับภาษาในวัฒนธรรมเหล่านั้น

แผนที่ทางความคิดเกี่ยวกับภาษาต่างๆที่ประกอบกันขึ้นเป็นภาษาตระกูลไท - กะได (Tai -

Kadai) ซึ่งได้รับการอ้างอิงถึงอยู่บ่อยครั้ง เป็นผลผลิตของการสนทนาโต้ตอบระหว่างนักวิชาการทางด้านไทศึกษา โดยเฉพาะในปริทัศน์ทลของวิชาภาษาศาสตร์ เพื่อที่จะตอบคำถามต่างๆเกี่ยวกับ “ไท” ไม่ว่าจะเพื่อกำหนดถิ่นที่อยู่ดั้งเดิม เพื่อดันหาเส้นทางกรย้ายถิ่นฐาน หรือเพื่อการจัดวางคน “ไท” ไว้ ณ จุดใดจุดหนึ่งในความสัมพันธ์ต่อคนกลุ่มอื่นๆในโลก

ในที่นี้ เราจะย้อนกลับไปมองประเด็นหลักๆของบทสนทนาที่ยังคงสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และเป็นจุดเริ่มต้นของอีกหลายๆบทสนทนาในไทศึกษา ร่วมสมัย

กล่าวได้ว่า ข้อถกเถียงเกี่ยวกับภาษาภายใต้ชื่อตระกูล “ไท - กะได” ได้รับความสนใจในวงกว้างมากขึ้นในระยะกว่า 60 ปี ที่ผ่านมา เมื่อพอล เค. เบเนดิกท์ (Paul K. Benedict) นักภาษาศาสตร์ผู้ซึ่งผ่านการเรียนรู้ทางมานุษยวิทยา ได้นำข้อมูลเกี่ยวกับภาษาถิ่นในแถบมณฑลกุ้ยโจว กวางสี และตอนเหนือของเวียดนาม ได้แก่ ภาษาเก้อหล่าว (Gelao) ลาฮา (Laha) และลาตี (Lati) มาเชื่อมโยงให้เห็นว่าภาษาเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับภาษาหลี (Hlai / Li ในภาษาจีน) บนเกาะไหหล่าว กระทั่งช่วง ค.ศ. 1940 เบเนดิกท์จึงได้เสนอให้จัดภาษาทั้งสิ้นเข้าไว้ในกลุ่มเดียวกันภายใต้ชื่อ “กะได (Kadai)”

ชื่อ “กะได” นี้ เป็นชื่อที่เบเนดิกท์สร้างขึ้นมาจากการผนวกคำที่ใช้เรียกกลุ่มคน (ในภาษาหลี) เช่นคำว่า “dai” “hlai” และ “sai” กับพยางค์ “กะ (ka)” ที่มักพบใช้นำหน้าคำที่หมายถึงมนุษย์ในภาษาต่างๆเหล่านี้ เช่นคำว่า “ka-dau” ในภาษาลาฮา หรือคำว่า “ka - tsü” ของกลุ่มเก้อหล่าวทาง

* เนื้อหาในส่วนแรกนี้เรียบเรียงโดย พรรณราย โอลดากิรัตน์ ส่วนเนื้อหาว่าด้วย แผนที่แสดงพื้นที่ศึกษา “คนไท” เรียบเรียงโดยบรรณาธิการ.

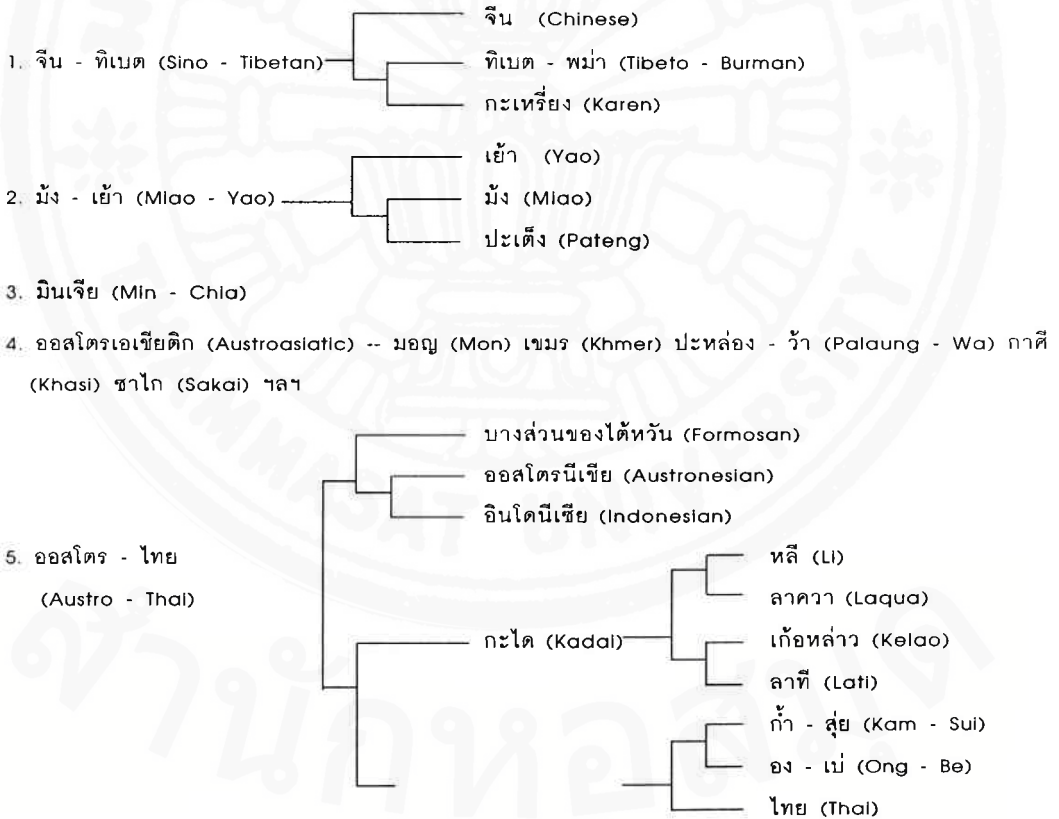
ได้

หลังจากนั้น เบนดิคท์ยังได้พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาเหล่านี้ต่อมา เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภาษาที่ใช้กันอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เขาเสนอให้จัดแยกภาษาไทย ซึ่งแต่เดิมนักภาษาศาสตร์จัดว่าอยู่ในตระกูลจีน - ทิเบต (Sino - Tibetan) ออกมารวมอยู่ในอีกตระกูลภาษาหนึ่ง โดยการเน้นย้ำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มภาษา "กะไต" กับภาษาไทย และภาษาอินโดนีเซีย ในบทความชื่อ "Tai, Kadai, and Indonesian: a new alignment in Southeastern Asia"¹ และเสนอว่า

ภาษาทั้งสามนี้เป็นส่วนหนึ่งของตระกูลภาษาออสโตร - ไทย (Austro - Thai) อันเป็นภาษาของกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมที่ซับซ้อนและมีบทบาทต่อความเข้าใจประวัติศาสตร์ดั้งเดิมของดินแดนอุษาคเนย์²

กระทั่งปัจจุบัน แม้จะมีข้อถกเถียงมากมายสืบเนื่องมาจากข้อเสนอดังกล่าวของเบนดิคท์ ทั้งในประเด็นที่เกี่ยวกับออสโตร - ไทย หรือรายละเอียดของการจัดลำดับและแยกกลุ่มภาษาถิ่นภายใต้ชื่อ "กะไต" กระนั้นก็ตาม นามที่เบนดิคท์กำหนดขึ้นนี้ก็ยังคงใช้สื่อความถึงกลุ่มภาษาที่มีความสัมพันธ์กับภาษาไทย ทั้งในระดับที่เป็นตระกูลภาษา (ไท - กะไต)

ภาษาในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
Classification of Southeast Asiatic Languages (revised)

ที่มา: Benedict, Paul K., *Austro - Thai: Language and Culture, with a glossary of Roots.*

¹ Benedict, Paul K., "Tai, Kadai, and Indonesian: a new alignment in Southeastern Asia," *American Anthropologist*, 44: 4 (October - December, 1942), pp. 576-601.

² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาษาเหล่านี้ได้ใน Benedict, Paul K., *Austro - Thai: language and culture, with a glossary of roots*, HRAF Press, 1975.

และในระดับที่หมายถึงกลุ่มภาษาที่จัดว่าอยู่ในตระกูล
ไท - กะได แต่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสาขา "ไท"³

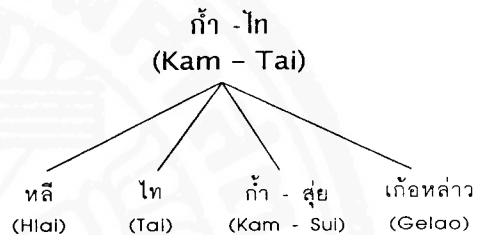
ภาษากลุ่มไทใหญ่อีกหนึ่งกลุ่มนอกเหนือจากที่
ได้กล่าวมาแล้ว ได้แก่ ภาษากลุ่มก่า - ส่วย ความรู้
และข้อมูลเกี่ยวกับภาษากลุ่มนี้ได้รับการเผยแพร่ผ่าน
งานเขียนของนักภาษาศาสตร์ชาวจีนคนสำคัญ -- หลี่
ฟิง กุ้ย (Li Fang Kuei) -- ผู้ซึ่งเก็บข้อมูลและตี
พิมพ์ผลงานเกี่ยวกับภาษามัก (Mak) ส่วย (Sui)
และเทิน (Then) ในช่วงทศวรรษ 1940 ก่อนจะได้
พัฒนาเป็นข้อเสนอเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง
ภาษาเหล่านี้กับภาษากลุ่มไท

หลี่ ฟิง กุ้ย ได้ชี้ให้เห็นว่าภาษาในกลุ่ม ก่า
- ส่วย (Kam - Sui)⁴ มีความแตกต่างมากพอที่จะจัด
แยกออกเป็นกลุ่มเอกเทศจากกลุ่มภาษาไท แต่ในขณะ
เดียวกัน ภาษาในกลุ่มก่า - ส่วย ก็มีความสัมพันธ์
ใกล้ชิดกับภาษากลุ่มไทมากกว่าภาษาถิ่นที่เบเนดิกท์
จัดเป็นกลุ่มกะได

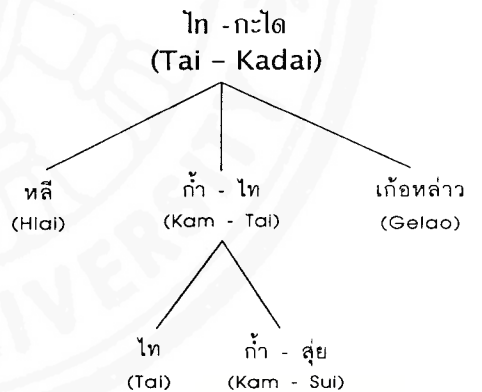
ผลจากการศึกษาของหลี่ ฟิง กุ้ย เป็นที่
มาของการจัด ก่า - ส่วย และ ไท รวมอยู่ในสาขา
ก่า - ไท (Kam - Tai) อีกชั้นหนึ่ง⁵

อย่างไรก็ดี องค์ความรู้เกี่ยวกับ ก่า - ไท
ยังคงมีตำแหน่งแห่งที่ซึ่งแตกต่างกันไปตามทัศนะของ
นักวิชาการชาวจีนและนักวิชาการจากโลกตะวันตก
โดยในส่วนของนักวิชาการชาวจีน ก่า - ไท มีความ
หมายเทียบเท่ากับตระกูลภาษา ซึ่งแต่เดิมเรียกขาน
กันด้วยคำภาษาจีนว่า ตัง - ไท (Dong - Tai) หรือ

จ้วง - ตัง (Zhuang - Dong) ครอบคลุมกลุ่มภาษา
หลี่ ภาษาไท ก่า - ส่วย และเก้อหล่าว ทั้งหมดเข้าไว้
ด้วยกัน ในขณะที่นักวิชาการซึ่งคุ้นชินกับองค์ความรู้
ของโลกตะวันตก จะจัด ก่า - ไท (ซึ่งแยกออกเป็น
2 กลุ่มย่อยคือ ก่า - ส่วย และ ไท) เป็นหนึ่งในสาขา
ที่รวมกับภาษาสาขาหลี่และสาขาเก้อหล่าว เป็นภาษา
ในตระกูล ไท - กะได⁶ ตามชื่อที่ใช้สืบต่อกันมา
จากข้อเสนอเบื้องต้นของเบเนดิกท์

การจัดตระกูลภาษาก่า - ไท ตามทัศนะของนักวิชาการจีน (บน)
และตามทัศนะของนักวิชาการตะวันตก (ล่าง)
ที่มา: Edmondson, Jerold A. and David A. Solnit.
Comparative Kadai: linguistic studies beyond Tai.

³ เกณฑ์การจัดลำดับขั้นของความสัมพันธ์ระหว่างตระกูล (family) สาขา (branch) และ กลุ่ม (group) ใน
ทางภาษาศาสตร์ ค่อนข้างหลากหลาย และสัมพันธ์กับบริบทในการอ้างถึงภาษาต่างๆตามแนวทางของนักภาษาศาสตร์แต่ละคน
ในที่นี้ ผู้เรียบเรียงใช้คำว่า "กลุ่มภาษา" เมื่อเอ่ยถึงภาษามากกว่าหนึ่งภาษาขึ้นไป ที่มีความสัมพันธ์บางอย่างภายใต้
ขอบเขตของ "สาขา" ภาษาหนึ่งๆ และภาษาหลาย ๆ สาขานี้เชื่อมโยงกันอยู่ภายใต้โครงสร้างของตระกูลภาษาอีกชั้นหนึ่ง
ยกเว้นกรณีของภาษากลุ่ม "ไท" ซึ่งผู้เรียบเรียงใช้คำว่า "สาขา" เมื่ออ้างถึงภาษากลุ่มย่อยต่าง ๆ ภายในกลุ่มเดียวกันนี้.

⁴ ซึ่งนักภาษาศาสตร์ในปัจจุบันได้จัดแยกออกเป็นอีก 2 สาขา ได้แก่ สาขาก่า อันแยกเอาภาษาก่า และมู่หล่า
(Mulam) ออกจากสาขาส่วย อันประกอบไปด้วยภาษา ส่วย มัก เหมานั้น (Maonan) และเทิน.

⁵ Li Fang Kuei, "The Tai and Kam - Sui Languages" in G.B. Millner and Eugenie Henderson (eds.),
Indo - Pacific Linguistic Studies 1, Amsterdam: North Holland Publishing Co., pp.148 - 79.

⁶ Edmondson, Jerold A. and David A. Solnit, *Comparative Kadai: linguistic studies beyond Tai*,
Dallas, Texas: Summer Institute of Linguistics, 1988.

ในส่วนของกลุ่มภาษาไท อันเป็นกลุ่มที่นักภาษาศาสตร์คุ้นเคยกับข้อมูล และมีสัดส่วนของงานศึกษาที่เกี่ยวข้องสูงกว่าภาษาถิ่นอื่นๆ ในตระกูลไท - กะได พรมแดนระหว่างสาขาย่อยได้รับการสถาปนาอย่างค่อนข้างชัดเจน ตามข้อเสนอของหลี่ ฟัง กุ้ย จากบทความที่ตีพิมพ์ในค.ศ. 1960⁷ และเป็นที่ยอมรับในวงกว้างจวบจนปัจจุบัน โดยหลี่ได้แยกภาษาในกลุ่มนี้ออกเป็น 3 สาขา ได้แก่:-

- สาขาเหนือ ประกอบไปด้วยภาษาเช่น บุยยี (Buyi) ที่พูดกันในแถบมณฑลกุ้ยโจว และจ้วงเหนือ (Northern Zhuang) ในมณฑลกว่างสี

- สาขากลาง ประกอบไปด้วยภาษาของชาวไต (Tay) และนุง ในเวียดนาม รวมทั้งจ้วงใต้ (Southern Zhuang) ในจีน เป็นต้น

- สาขาตะวันตกเฉียงใต้ อันเป็นสาขาของภาษาไทที่มีจำนวนประชากรผู้ใช้ในปัจจุบันสูง และครอบคลุมอาณาบริเวณกว้างไกลกว่าภาษาในสาขาอื่นๆ ประกอบไปด้วยภาษาอย่างเช่น ภาษาไทย ภาษาลาว ภาษาของไทดำ (Black Tai) ไทขาว (White Tai) ในเวียดนาม ชานในพม่า ลื้อในยูนนาน และอาหมในรัฐอัสสัมของอินเดีย

อย่างไรก็ตาม งานที่ไม่เคยสิ้นสุดของนักภาษาศาสตร์ ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของข้อเสนอใหม่ๆ เกี่ยวกับกลุ่มภาษาที่ผ่านกระบวนการถกเถียงมาอย่างสืบเนื่องยาวนาน และอีกหลายภาษาที่ข้อมูลขั้นต้นเพิ่งจะได้รับการเผยแพร่ในห้วงเวลากว่า 2 ทศวรรษที่ผ่านมา

ในส่วนของกลุ่มภาษาไท วิลเลียม เก็ดนีย์ (William Gedney) ได้ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างภาษาในสาขากลางและตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งแยกออกจากสาขาเหนือ ก่อนจะมีพัฒนาการ

ทางภาษาที่แยกออกเป็นสองสาขาดังที่กล่าวมาแล้ว

นอกจากนี้ งานศึกษาเกี่ยวกับภาษาเบ่ (Be) บนเกาะไหหลำ ของ อองเดร โอริกูต์ (André G. Haudricourt)⁸ ยังเป็นแนวทางสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงเค้าโครงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาดังกล่าวกับภาษาในกลุ่มไท ในขณะที่งานศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มภาษาหลี่ อันเป็นภาษาที่ยอมรับกันว่าเป็นภาษาพื้นเมืองของไหหลำ เพิ่งก้าวพ้นจากข้อจำกัดทางด้านข้อมูลเมื่อไม่ถึง 20 ปีที่ผ่านมา ใดๆก็ตาม ข้อเสนอใหม่ๆ เหล่านี้ ล้วนได้แสดงให้เห็นว่า ภาษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อเสนอเกี่ยวกับภาษา “กะได” ของเบเนดิกท์ นี้เป็นกลุ่มภาษาที่แยกออกจากสาขา ก้า - ไท

ความสัมพันธ์อันซับซ้อนเป็นพื้นฐานสำคัญของพลวัตในการศึกษาภาษาตระกูลไท - กะได จากรายละเอียดที่ได้นำเสนอเป็นเบื้องต้นในที่นี้ แสดงให้เห็นว่า แม้แต่ชื่อของตระกูลภาษา ก็อาจไม่ได้เป็นตัวแทนของภาษาต่างๆ ในตระกูลมากเท่ากับการเป็นตัวหมายที่ผู้แสวงหาความรู้กำหนดขึ้นเพื่อเป็นขอบเขตของความสนใจร่วมกัน

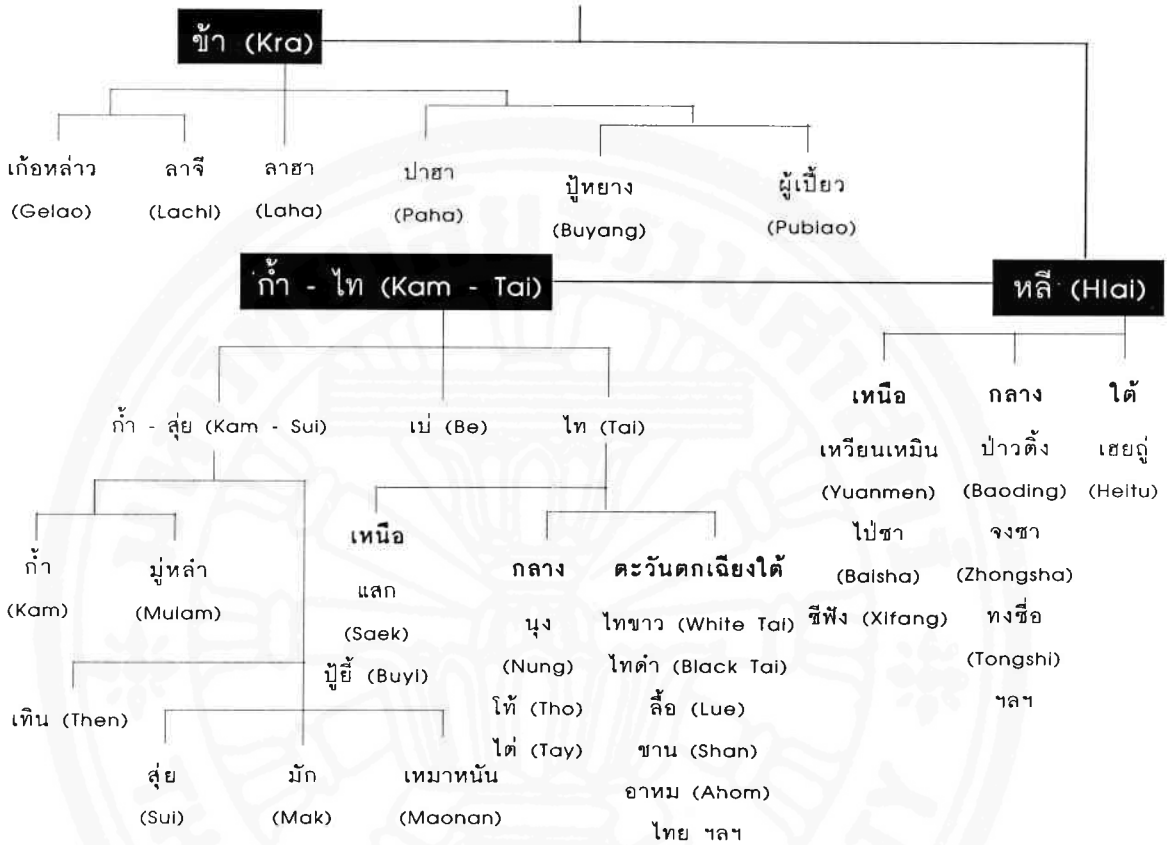
งานศึกษาจากข้อมูลขั้นต้นเกี่ยวกับภาษาเก้อหล่าว ลาจี (Lachi) ลาฮา ปาฮา (Paha) บูหยาง (Buyang) และผู้เปี้ยว (Pubiao) ซึ่งเป็นภาษาที่แม้แต่นักภาษาศาสตร์เองก็ยังไม่มีความรับรู้ลึกซึ้งกว่าภาษาอื่นๆ ได้แสดงให้เห็นความเป็นไปได้ของการจัดภาษาเหล่านี้เข้าไว้ด้วยกันเป็นกลุ่มเอกเทศ เรียกว่าภาษาสาขา “ข้า (Kra)” ซึ่งแยกออกจากสาขาหลี่ และก้า - ไท ทั้งนี้ คำว่า “ข้า” มีที่มาจากคำที่มักใช้เรียกตนเองของกลุ่มชนในภาษาต่างๆ ในสาขา “ข้า” และได้นำมาสู่ชื่อที่น่าจะเป็นตัวแทนของตระกูลภาษาที่รวมเอาทั้งสามสาขาภาษานี้ได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

⁷ Li Fang Kuei, "A Tentative Classification of Tai Dialects" in Diamond, Stanley (ed.), *Culture in History: essays in honour of Paul Radin*, New York: Columbia University Press, 1960, pp. 951 - 959.

⁸ Haudricourt, André G., *Le Vocabulaire Be de F.M. Savina*, Paris: Publications de l'École Française d'Extrême - Orient, 57.

⁹ ดูข้อเสนอเกี่ยวกับตระกูลภาษา ข้า - ไท (Kra - Dai) จากพื้นฐานการศึกษาของกลุ่มภาษาข้า (Kra) ได้ใน Weera Ostapirat, "Proto - Kra," *Linguistics of the Tibeto - Burman Area*, 23: 1 (spring 2000). (monograph).

ตระกูลภาษาข่า - ไท
(Kra - Dai)

ดังแสดงในแผนภูมิความสัมพันธ์ระหว่างภาษากลุ่มและสาขาต่างๆด้านบน

คนแปลกหน้าผู้เดินทางไปเยี่ยมเยือนถิ่นไทในดินแดนต่างๆ ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงหลักๆ ในองค์ความรู้เกี่ยวกับภาษา เช่นเดียวกับพรมแดนของไทยศึกษาในมิติอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์หรือสังคมวัฒนธรรม ที่มีได้จำกัดตัวเองอยู่กับกลุ่มชนผู้พูดภาษาสาขา "ไท" อีกต่อไป

แผนที่แสดงพื้นที่ศึกษา "คนไท"

กลุ่มชาติพันธุ์ไทกระจายตัวอยู่อย่างกว้างขวางในทางตอนเหนือของเอเชียอาคเนย์ นับจากรัฐอัสสัมของอินเดีย ตอนบนและภาคตะวันออกเฉียงของสหภาพพม่า ลาว และตอนเหนือของเวียดนาม

ตลอดไปจนจรดสุดภาคตะวันออกเฉียงของสาธารณรัฐประชาชนจีน

หากกลับเส้นพรมแดนประเทศออกไป จะพบกลุ่มชนที่ใช้หรือเคยใช้ภาษาตระกูลไทอาศัยอยู่กระจัดกระจายแถบบริเวณลุ่มน้ำหรือแม่น้ำสาขาสายสำคัญๆ หลายแห่ง

นับจากลุ่มแม่น้ำพรมบุตร (Brahmabutra) ที่คนไทเรียกว่า น้ำดาวผี ผ่านเมืองใหญ่ทางตอนบนของรัฐอัสสัมที่เมืองดิบรูการ์ห์ (Dibrugarh) เรื่อยลงมาทางใต้จนถึง กวาฮาตี (Guwahati) เมืองหลวงของรัฐอัสสัม ซึ่งเป็นดินแดนของชาวอาหม ไทอ้ายตอน ไทค้ายัง ไทคาคี ส่วนไทฟ้าแก่นั้นตั้งชุมชนกลุ่มใหญ่อยู่ทั้งในบริเวณทางตอนเหนือและใต้ของแม่น้ำสาขาที่เรียกกันว่า น้ำทก (Burhi Dihing)

แถบเมืองมาเชริตา (Margherita) และ นะหารกะเตีย (Nahorkatiya) ในบริเวณหมายเลข 1 ของแผนที่ (ดูข้อมูลเพิ่มเติมในบทความ “จดหมายจากมาเชริตา” ของ ศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ พันธุเมธา)

กลุ่มคนคำตี้้อยอาศัยอยู่ทางบริเวณลุ่มแม่น้ำชินตะวิน (Chindwin) ที่มีอีกชื่อหนึ่งว่า น้ำดำไหล (ท่าหลวง) ไหลจากเมืองสิงคะลิงคำตี้ (Singkaling Hkamti) ลงมาทางใต้จนมาพบกับแม่น้ำอิระวดี (Ayeyarwaddy / Irrawaddy) ทางตอนใต้ของเมืองมันทเลย์ ข้อมูลบางแห่งสันนิษฐานว่า ลุ่มน้ำดำไหล อาจเป็นถิ่นเดิมของกลุ่มตุงหรือไทรง ก่อนที่จะอพยพไปยังรัฐอัสสัม อินเดีย

บริเวณลุ่มน้ำอิระวดี หรือน้ำแก้ว (น้ำแก้ว) ตามที่กลุ่มไทหลวง ไทเหนือ และไทหลวงของเมืองมิตจินา (Myitkyna) และเมืองกอง (Mogaung) เรียก นั้นก็ยังไม่ไกลกันนักกับกลุ่มไทมาว (ไทเมา) ในลุ่มน้ำมาว ที่ชาวจีนและพม่าเรียกว่าน้ำฉ่วยลี่ (Shwelli) ที่มีเมืองสำคัญคือ น้ำคำ (Namkhan) ในเขตพม่าและเมืองมาวหรือยุยลี่ (Ruili) ในเขตจีน ดัดไปทางทิศตะวันออกเป็นลุ่มน้ำสาละวิน (Salween / Thanwin) หรือน้ำคง อันเป็นที่มาของชื่อกลุ่ม “ไทใต้คง” หรือคนไทที่อยู่ทางใต้ของแม่น้ำคง มีเมืองขอน หรือหมางชื่อ (Mangshi) เป็นเมืองสำคัญ บริเวณหมายเลข 2 ของแผนที่ (ดูข้อมูลเพิ่มเติมจากบทความ “หลักข้าง นิยมความหมายและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในกระแสการเปลี่ยนแปลง”)

บริเวณหมายเลข 3 ของแผนที่ คือ ลุ่มน้ำโขง / ลุ่มน้ำของ (Mekong) แม่น้ำล้านช้าง หรือหลันชาง เจียง (Lancang Jiang - แม่น้ำที่ไหลเชี่ยว) ถิ่นที่อยู่ของกลุ่มไทลื้อ โดยมีเมืองสำคัญคือเจียงรุ่ง (Jinghong) อดีตเมืองหลวงของอาณาจักรสิบสองพันนา และทางตอนเหนือของลุ่มน้ำโขงขึ้นไป คือส่วนหนึ่งของแม่น้ำแยงซีเกียง (Yangtze Jiang) ยังเป็นถิ่นที่อยู่ของ “คนไท” แห่งหมู่บ้านเพียงนาตอย บ้านปลาและบ้านตี่มู่ ในเขตอำเภอต้าเหยา

(Dayao) และหยงเหริน (Yongren) ที่เรียกแม่น้ำสายสำคัญของจีนนี้อีกชื่อหนึ่งว่า จีนชาเจียง หรือแม่น้ำทรายทอง (ดูบทความ “คนไทในลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียงตอนบน” ของ รองศาสตราจารย์ ดร. เสมอชัย พูลสุวรรณ)

หมายเลข 4 ของแผนที่ เป็นบริเวณลุ่มน้ำที่สำคัญของกลุ่มคนไทอีกอย่างน้อยสองสาย คือลุ่มแม่น้ำแดงและลุ่มน้ำดำ ต้นแม่น้ำทั้งสองสายอยู่ในเขตแดนจีน ไหลผ่านเวียดนามทางตอนเหนือ เป็นหลักแหล่งตั้งบ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม เช่น ไทแดง ไทขาวและไทดำ

ในเขตจีนเรียก แม่น้ำแดงว่า หยวนเจียง - Yuan Jiang เวียดนามเรียก ชง ฮง - Song Hong คนไทเรียก น้ำดำ นักวิชาการชาวตะวันตกตั้งชื่อแม่น้ำตรงตามความหมายคือ Red River ส่วนแม่น้ำดำ นักวิชาการชาวตะวันตกเรียก Black River จีนเรียก ลีเซียน เจียง - Lixian Jiang เวียดนามเรียก ชง ดำ - Song Da ส่วนคนไทเรียกแม่น้ำสายเดียวกันนี้ว่า น้ำแด้ บางข้อสันนิษฐานอ้างว่าชื่อของแม่น้ำนั้นเป็นที่มาของชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ เช่นเดียวกับสีของเครื่องแต่งกาย แต่การกระจายตัวของมอญ ไทแดง ไทแดง ไทเมืองหรือกลุ่มเวียด - เมือง อันเนื่องมาจากผลของสงครามเป็นปัจจัยซับซ้อนที่จำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ (ดูบทความของ รองศาสตราจารย์สุมิตร ปิติพัฒน์ “ไทแดง: การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์กลุ่ม” และ “ความหมายและความรู้สึกในงานศพของไทแดง เวียดนาม” ของพิเชฐสายพันธ์)

1

2

3

4

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L

GULF
TONKIN

Changcheng
(Shifu) C
Bei
Dongfang
(Basuo)
Gancheng
Lingto
Yinghe
Huan